

ЈЕДНАЧЕЊЕ СУГЛАСНИКА ПО ЗВУЧНОСТИ (АЛТЕРНАЦИЈЕ ЗВУЧНИХ И БЕЗВУЧНИХ ГЛАСОВА) - наставне јединице о правопису, фонетским облицима, понављању правописних норми (редни број часа 72, 73, 74, 75...)

Придјев риједак, у женском роду гласи ријетка, а не риједка. Гласови д и к су неједнаки по звучности (д је звучно, к је безвучно). Звучно д замјењује његов безвучни парњак т.

Када се у једној реченици нађу један до другог сугласници неједнаки по звучности, први сугласник се једначи према другом.

звучни	Б	Д	Г	Ђ	Ж	З	Џ	-	-	-
безвучни	П	Т	К	Ћ	Ш	С	Ч	Ф	Х	Ц

У овим алтернацијама учествују сви прави сугласници. Они, који парњаке могу се њима замијењивати, а *ф, х и* немају парњаке, те остају незамијењени. Међутим, они учествују у алтернацијама тако што звучне сугласнике смјењују безвучни парњаци (раз+формирати=расформирати; од+хранити=отхранити; из+цијепати=исцијепати). Сонанти, својом звучношћу, уопште не утичу на промјену(с+јединити=сјединити; а не зјединити).

Алтернације Б/П, П/Б:

срб+ски=ср**б**ски=српски;

голуб+чић=голуб**ч**ић=голупчић;

роб+ски=роб**с**ки=ропски;

пољуб(а)ц+а=пољуб**ц**а=пољуп**ц**а;

ждријеб(е)+че=ждрије**б**че=ждрије**п**че;

ћевап+циница=ћева**п**циница=ћева**б**циница;

топ+ција=топ**ч**ија=тоб**ч**ија;

оклоп+ција=окло**п**чија=окло**б**чија.

Алтернације Д/Т, Т/Д:

од+копати=од**к**опати=от**к**опати;

под+купити=под**к**упити=пот**к**упити;

напред(а)к+а=напред**к**а=напрет**к**а;

ријед(а)к+а=ријед**к**а=ријет**к**а;

примијет(ити)+ба=прим**ј**ет**б**а=прим**ј**ед**б**а;

косит(и)+ба=косит**б**а=косид**б**а;

Алтернације Г/К, К/Г:

бијег+ство=б**ј**егство=б**ј**екство;

друг(и)+чије=друг**ч**ије=дру**к**чије;

бурек+циница=бурек**ц**иница=бурег**ц**иница;

свак(и)+да=сва**к**да=сва**г**да;

ђеврек+ција=ђеврек**ц**ија=ђеврег**ц**ија.

Алтернације Ђ/Ћ:

рић+каст=рићкаст=рићкаст;

рођ(а)к+ко=рођко=рођко;

жеђ+ца=жеђца=жеђца.

Алтернације Ж/Ш, Ш/Ж:

муж+ки=мужки=мушки;

друж(ити) се+кан=дружан=дружан;

приједлож(а)к+а=приједложка=приједложка;

за+душ(у)+бина=задушбина=задушбина;

држ(ати)+ка=држка=дршка;

приједлож(а)к+а=приједложка=приједложка;

вјеш(т)+ба=вјешба=вјешба.

Алтернације З/С, С/З:

из+причати=изпричати=испричати;

дрз(а)к+а=дрзка=дрска;

без+крај=безкрај=бескрај;

раз+питати се=разпитати се=распитати се;

с+ближити(се)=сближити се=зближити се;

гост+ба=госба=гозба;

с+брзати=сбрзати=збрзати;

Алтернације Ц/Ч, Ч/Ц:

Кембриц+ски=кембрицски=кембрички;

наруч(ити)+бина=наручбина=наручбина;

врач+бина=врачбина=врачбина;

срч(ан)+ба=срчба=срчба.

Правила једначења у говору се спроводе без изузетака, аутоматски, док при писању треба да обратимо пажњу на изузетке.

Нпр. пишемо **људски** (умјесто љуцки) или **подтип** (не потип).

Звучно Д испред безвучних С и Ш:

подсмјех, одселити се, предсобље, представа, подстанар, градски, надстрешница, одштампати, подшишати, одшити, предшколски, одшетати, одшоловати, одштета.

Звучно Ћ испред безвучног С:

вођство, лођски (према пољском граду Лођу).

Једначење се не врши у неким **сложеним ријечима**, код којих би дошло до појаве удвојеног сугласника, и у неким сложеницама **страног поријекла**:

подтачка, подтекст, предтурски, предтакмичење, одтуговати, субполаран, субпериодизација, постдипломски, пресбиро, нокдаун, драгстор, брејкденс, штрајкбрехер, пингпонг, гангстер....

Властите именице страног поријекла-нема једначења:

Вашингтон, Бангкок, Штутгарт, Хонгконг, Тбилиси, Кингстон, Џорџтаун, Мекдоналд, Редфорд, Акбар, Валдхајм, Вебстер....(сугласници с, з, ш, ж углавном се једначе.....Дрезден-

њем. Dresden; Хабзбург -њем. Habsburg; Глазгов – енгл. Glasgow; Стразбург – франц. Strasbourg.....

Придјев, који добијемо од глагола **пазити** и суфикса *-љив* гласи **пажљив**, а не пазљив. Када се у некој ријечи нађу два сугласника, која имају различито мјесто творбе, први сугласник се замјењује сугласником, који има исто мјесто творбе као други сугласник. Зубни сугласници **С** и **З** испред предњонепчаних замјењују се предњонепчаним **Ш** и **Ж**, задњонепчано **Х** испред предњонепчаног **Ч** предњонепчаним **Ш**, а алвеоларно **Н** испред двоусненог **Б** двоусненим **М**.

З→Ж С→Ш Х→Ш Н→М

Алтернација З/Ж;С/Ш:

пас+че=пасче=пашче;
сналаз(ити)се+љив=сналазљив=сналажљив;
из+ђускати(се)=изђускати се=ижђускати се;
из+цикљати=изцикљати=ижцикљати;
не+донос(ити)+че=недоносче=недоношче;
нотес+чић=нотесчић=нотешчић;
нос(ити)+ња=носња=ношња;
образ+чић=образчић=обрашчић;
из+чупати=изчупати=исчупати=ишчупати;
из+цикљати=изцикљати=ижцикљати;
нотес+чић=нотесчић=нотешчић.

Губљење сугласника: без+жични=безжични=бежжични=бежични;

Јотовање: бијес(а)н+ји=бјесњи=бјешњи; са+звезд(а)+је=сазвездје=сазвезђе=сазвезђе.

Палатализација: даск(а)+ица=даскица=дасчица=дашчица.

СУГЛАСНИЦИ С и З остају испред Љ и Њ насталих јекавским јотовањем:

сњегови, насљедник, посљедњи, бјесњети, изњедрити, озљеда, сљепоћа, закасњело...

- на граници ријечи у сложеницама **Н** остаје испред **Б** и **П**: једанпут, странпутица, ванбрачни, црвенперка, ванпансионски, ванпартијски, црнпураст.
- у ријечима изворног поријекла, ако се у изворном језику јавља **Н** оно остаје испред **Б** и **П**: Нирнберг (њем. Nürnberg), Канбера (Canberra), Истанбул (тур. Istanbul) и сл.
- У ријечима страног поријекла пишемо **М** испред **Б** и **П**, осим у изворном облику:
- Симбол (грч. symbolon), импулс (лат. impulsus), империја (лат. imperium), амбијент (лат. ambiens) и сл.

ГУБЉЕЊЕ СУГЛАСНИКА

Ако префикс **од-** додамо глаголу **дијелити**, нови глагол требало би да гласи **оддијелити**. Међутим, једно **д** се у оваквим случајевима губи. Именица **задатак**, у множини, не гласи

здатци, већ задаци. Експлозивни сугласник **т** нашао се испред африкате **џ**. Пошто је почетни дио изговора ове африкате сличан изговору експлозивног **т**, добија се гласовна комбинација, која подсећа на удвојене сугласнике. Зато се **т** губи. Ова алтернација се назива **губљење сугласника**.

Један од два иста сугласника се губи:

Нпр. без + звучан = беззвучан = безвучан;

од + дужити = оддужити = одужити;

Рус + ски = русски = руски;

без + закон + је = беззаконје = безакоње = безакоње;

аутобус + ски = аутобусски = аутобуски.

Сугласници Т и Д испред африката:

отац > отца = оца;

изузетак > изузетци = изузеци;

предак > предци > претци = преци;

сладолед + ција = сладоледција = сладолеција.

Сугласник Т губи се у неким сугласничким групама тешким за изговор (стн, стк, стб, штн, стл и сл.)

болестан = болестна = болесна;

постан = постна = посна;

подлистак = подлистка = подлиска;

позоришт(е) + ни = позориштни = позоришни;

боравишт(е) + ни = боравиштни = боравишни;

Сугласник С (из суфикса –ски) губи се иза Ч, Ћ, Ш:

ковач + ски = ковачески = ковачки;

младић + ски = младићски = младићки;

варош + ски = варошки = варошки.

ЗАПАМТИ!

У суперлативу придјева (и прилога), који почињу са Ј досљедно се пише удвојено Ј:

Најјачи, најјаднији, најјаснији, најједрији, најјогунастији, најјефтинији, најјужнији, најједноставнији, најједноличније, најјезгровитије.

Губљење се не врши, уколико би довело до нејасног значења:

надржавни, четрдесеттрећина, ваннаставни, противвриједност, двадесеттрогодишњи, хиперреалиста.

Код ријечи, које значе број 600 нема губљења ст:

шестсто, шестстотина, шестстогодишњи, шестстогодишњица.

Сугласници Т и Д не губе се испред африката:

отцијепити; отчепити; потцијенити, потчинити; потцртати; натчовјек; подцарати.

У ријечима страног поријекла, са суфиксима –киња и -ни нема губљења:

пијанисткиња; челюсткиња; солисткиња; феминисткиња; спортисткиња; контрастни;

контекстни.....

Припремила: мр Сања Бурић, проф.

ВЈЕЖБА -ЈЕДНАЧЕЊЕ СУГЛАСНИКА

1. Подвуци правилно написане ријечи!

Предтакмичење-претакмичење, црвенперка-црвемперка, драгстор-дракстор, запалење-запалење, одцијепити-отцијепити, безживотан-беживотан, бјесњети-бјешњети, потпредсједник-подпредсједник, Бангкок-Банкок, одштапати-отштапати, рентген-рендген, расчистити-рашчистити, дијељење-дијелење, одбранбени-одбрамбени, изђубрити-ижђубрити, иситнити-изситнити, поздипломски-постдипломски, футбол-фудбал, безжични-безжични, бонбона-бомбона, подцијењен-потцијењен, одшетати-отшетати, ванбродски-вамбродски, станбени-стамбени.

2. Допуни слједеће ријечи!

и_чупати, пре_ходни, сва_дашњи, Хон_конг, пре_час, по_сјетити, нару_бина, ра_ходовати, буре_циница, бје_ство, и_чистити, дру_чији, ора_чић, по_станарски, пре_поставка, једа_пут, ра_черупати, обра_чић, о_штета, ћева_циница, пре_става.

Припремила: мр Сања Бурић, проф.